

DE WET OP DE INDISCHE STAATSINRICHTING

Indië hield die wet in (wij geven slechts de voornaamste bepalingen weer) dat alleen de Nederlandse wetgever competent was ten aanzien van het Indische staatsbestel, enkele belangrijke financiële aangelegenheden (o.m. het muntwezen en de in- en uitvoerrechten), het circulatiebankwezen (in Indië vervulde de Javase Bank de functie van de Nederlandse Bank in Nederland) en de uitgifte van rechten tot exploitatie van delfstoffen. Al deze aangelegenheden moesten dus bij de wet worden geregeld. De Kroon (koning plus verantwoordelijke minister, in dit geval de minister van koloniën) was bevoegd, de gouverneur-generaal 'aanwijzingen' (dat kwam neer op: 'bevelen') te geven, droeg zorg voor de Indische buitenlandse betrekkingen en de Indische defensie, kon regels stellen ten aanzien van de inrichting van het bestuur van de Nederlandse kerkgenootschappen in Indië en benoemde, behalve de gouverneur-generaal en, eventueel, een luitenant-gouverneur-generaal, de hoogste Indische autoriteiten: de vice-president en de leden van de Raad van Nederlands-Indië, de voorzitter en de leden van de Algemene Rekenkamer, de president van het Hoogerechtshof (het hoogste rechterlijke college), de voorzitter van de Volksraad en de commandant en alle andere opperofficieren (officieren in de rang van generaal-majoor en hoger) van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger.

Over het recht van de Kroon, de gouverneur-generaal aanwijzingen te geven, valt iets meer te zeggen. Het wetsvoorstel had in lid 1 van artikel 1 bepaald: 'De uitoefening, in naam des Konings, van het . . . aan de gouverneur-generaal opgedragen algemeen bestuur van Nederlands-Indië geschiedt overeenkomstig de in deze wet gestelde regelen' – het was de Tweede Kamer die daar met meerderheid van stemmen aan toevoegde: 'en met inachtneming van 's Konings aanwijzingen'. Achteraf bleek dit een overbodige toevoeging: de enige keer dat vóór maart '42 van een formele aanwijzing uit Den Haag of Londen sprake is geweest, betrof zij een weinig belangrijke zaak en werd zij notabene uitgelokt door de gouverneur-generaal.¹ Ten aanzien van de benoemingen van de opgesomde hoge autoriteiten rezen er zelden moeilijkheden: het was regel dat de voorstellen van de gouverneur-generaal, die steeds goed voorbereid en helder toegelicht waren, door de minister van koloniën

¹ Het betrof de verlenging, in 1939, van een bijzonder defensie-uitvoerrecht waar de minister van koloniën, Welter, en de Volksraad voorstanders en van Starckenborgh en zijn adviseurs tegenstanders van waren; van Starckenborgh deed toen aan Welter weten dat hij bereid was, een voorstel tot verlenging aan de Volksraad voor te leggen, maar er prijs op stelde zulks te doen krachtens een aanwijzing. Die kreeg hij toen.